

EKONOMİK İSTİHBARAT SİSTEMİNİN OLUŞTURULMASINA YÖNELİK TÜRKİYE İÇİN YENİ BİR MODEL ÖNERİSİ

Selim DURAMAZ*
Ali Rıza GÖKBUNAR**

Öz

Ülkeler arasındaki ilişkilerin artması, ekonomi de dahil olmak üzere farklı birçok alanda rekabet artışını beraberinde getirmiştir. Nitekim İkinci Dünya Savaşı ve öncesindeki süreç içinde herşey askeri güçle elde edilirken, bu olgu yerini ekonomik güçle herşeyin elde edilmesine bırakmıştır. Günümüzde ekonomik faaliyetlerin yerel ve küresel düzeyde çeşit ve hacim olarak artması, ekonomi ve türevlerine daha geniş bir perspektifte ve farklı yönlerden bakılması gerekliliğini getirmiştir. Çalışmamız bu noktada mevcut ortamda rakipler hakkında ekonomik bilgiye ulaşma, bu veriyi işleme, yorumlama ve önlem alma süreçlerinden oluşan ve farklı istihbarat türlerinden biri olarak literatürde kendine yer edinen “ekonomik istihbarat” kavramına odaklanmaktadır. Farklı ülkelerde resmi istihbarat teşkilatları ve özel kuruluşlar aracılığıyla rakip ülkelere yönelik gerçekleştirilen ekonomik istihbarat faaliyetlerinin Türkiye’de yürütülmemesi çalışmayı gerçekleştirmemize sebep olan önemli etkenlerden olmuştur. Çalışmada gelişmiş ülkelerin ekonomik istihbarat sistemleri incelenerek Türkiye için yeni bir ekonomik istihbarat sistemi ve ağının oluşturulmasına yönelik bir model geliştirilmiş ve önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: İstihbarat, Ekonomik İstihbarat, Ekonomik İstihbarat Modeli

A NEW MODEL PROPOSAL FOR THE ESTABLISHMENT OF THE ECONOMIC INTELLIGENCE SYSTEM FOR TURKEY

Abstract

With the increase in relations between countries, there has been big competition among countries in many different areas including economy. The period Second World War and before, everything

* Manisa Celal Bayar Üniversitesi, Uygulamalı Bilimler Yüksekokulu, Bankacılık ve Finans Bölümü, Araştırma Görevlisi, Dr.

** Manisa Celal Bayar Üniversitesi, Uygulamalı Bilimler Yüksekokulu, Bankacılık ve Finans Bölümü, Öğretim Üyesi, Doç.Dr.

was achieved with military force, but now obtaining with economic power. Today, with the kind and amount of economic activities at the local and global level, there have been broader perspective and different looks at economy and its derivatives. Our study examines to “economic intelligence” which consists of reaching, interpreting economic data and which is one of the intelligence types. It has been one of the factors we have studied this subject that although there has been economic intelligence activities in different countries in different forms with official and private intelligence organizations, there is nothing in this area in Turkey. There is a model sample for new economic intelligence system for Turkey in the study.

Keywords: Intelligence, Economic Intelligence, Economic Intelligence Model

I. GİRİŞ

Uluslararası bloklaşmanın kurumsal ve resmî uluslararası organizasyonlarla taçlandırıldığı süreç içinde ülkeler birbirlerine karşı açıkça düşmanca bir tavır sergilemese de istihbarat servisleri aracılığıyla birbirleri hakkında sürekli bilgi toplamaktadırlar. Küreselleşmenin doruklarına ulaşıldığı ve her türlü bilgiye ulaşımın neredeyse açık olduğu günümüz dünyasında bu bilgilerin işlenmesi, değerlendirilmesi ve yorumlanması süreçleri de büyük önem kazanmıştır.

Ülkelerin genel olarak dış dünya çerçevesinde gerçekleştirdiği veri toplama faaliyetleri sonucunda elde edilen tüm bilgilerin altında genellikle ekonomik bir sebep yer almaktadır. Nitekim fizikî sınır duvarların korunmasından ziyade günümüzde ekonomik duvarların korunması ve kontrolü ülkeler açısından daha büyük önem ifade etmektedir. Dolayısıyla gerçekleştirilen istihbarat her ne kadar askerî, siyasal, teknolojik istihbarat gibi farklı yapılar altında gerçekleştirilse de ana amaç ülkelerin ekonomik çıkarlarını korumak ve halkın refahını yükseltmektir.

Dünya üzerindeki ekonomik istihbarat faaliyetlerinin geçmişi çok eski tarihlere kadar uzanmaktadır. Ancak bu süreç içinde Amerika Birleşik Devletleri (ABD), Almanya, Japonya gibi ülkelerin özellikle İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra hız kazanmış, çeşitli istihbarat servisleri aracılığıyla ekonomik istihbarat başta olmak üzere farklı istihbarat alanlarında veriler sistematik olarak değerlendirilmeye başlamıştır. Dünyadaki artan ekonomik istihbarat faaliyetlerine karşın Türkiye'nin görünürde bu amaca hizmet eden bir kurumu veya sadece ekonomik istihbaratı kapsayan bir alt birimi bulunmamaktadır.

Çalışmamızda öncelikle istihbarat kavramının üzerinde durulmakta ve ülke bazında önemli süreçleri olan askerî, teknolojik, siyasal, sosyal ve elektronik istihbarat çeşitlerinden bahsedilmiştir. Devamında ise ekonomik istihbarat kavramının tarihçesinden ve günümüzde ekonomik istihbarat çerçevesinde yürütülen faaliyetler ele alınmıştır. Bir sonraki bölümde de dünyada bazı ülkelerin ekonomik istihbarat faaliyetleri incelenmiştir. Son bölümde ise Türkiye'nin ekonomik istihbarat faaliyetlerine değinilerek Türkiye'de görevi sadece

ekonomik verilerin toplanması ve analiz edilmesi olacak bir “Türk ekonomik istihbarat” serisinin oluşturulması konusunda yorumlarda bulunulmuştur.

II. İSTİHBARAT KAVRAMI

İstihbarat, Türk Dil Kurumu sözlüğünde “*yeni öğrenilen bilgiler, haberler, duyumlar*” ve “*bilgi toplama, haber alma*” ve “*doğruluğu kesin olarak bilinmeyen haber*” gibi birbirine yakın anlamlarla ifade edilmektedir. Diğer bir tanımda ise istihbarat; bilginin ortaya çıkması, stratejilerin ve yeni durumların oluşmasına neden olan temel prensiplerin anlaşılmasını sağlayan durum olarak belirtilmiştir [1]. Amerikan Merkezi İstihbarat Teşkilatı CIA (Central Intelligence Agency)’in internet sayfasında yer alan bir kaynağa göre ise istihbarat; önce basit bir bilgi ya da haberin elde edilmesi, daha sonra ise daha geniş bir perspektifle elde edilen bilgilerin amaçlara yönelik hizmet etmesi noktasında sentezlenmesi olarak ifade edilmektedir [2]. Millî İstihbarat Teşkilatı’nın (MİT) 75. Yılı anısına yine MİT tarafından basılan ve MİT tarihçesinin anlatıldığı kaynakta ise istihbarat; “*plânlama, araştırma, deliller toplama, çeşitli aklı ve tecrübî ilmi metodlar ile onları değerlendirip bir sonuç istihsal edip kullanma faaliyetlerini içine alan*” bir kavram olarak tanımlanmaktadır [3]. Aydın (2009)’in ifadesine göre de istihbarat; haberlerin işlenmesi ve işlenme sonucunda ortaya çıkarılan yeni bir ürün veya bilgi olarak ifade edilmiştir [4].

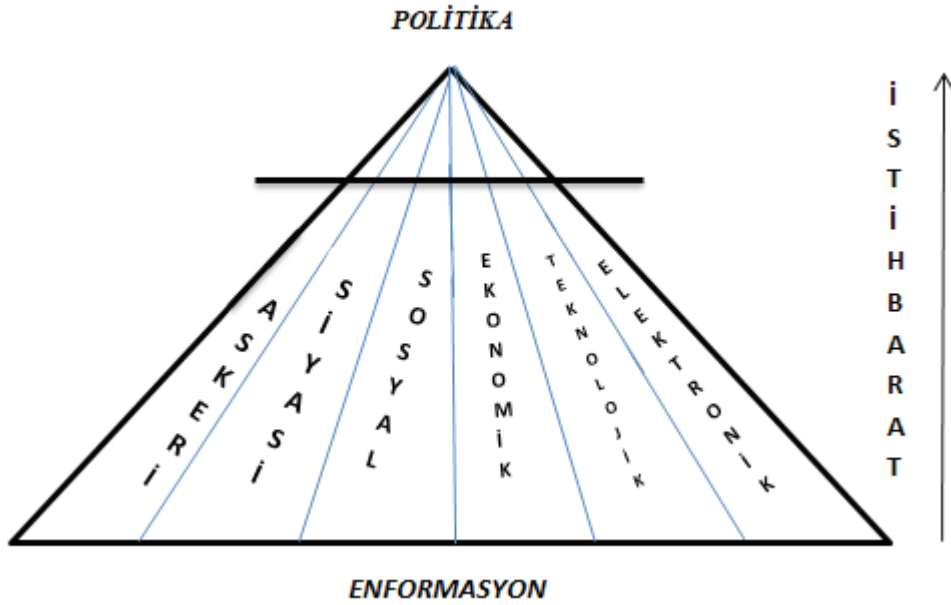
İstihbarat, elde edilecek bilginin türüne ve kapsamına göre farklı sınıflandırmalar altında isimlendirilmektedir. İstihbarat eğer bir askerî bilgiye dayanmaktaysa askerî istihbarat, siyasî bir bilgiye ulaşılması sonucu ortaya çıkmışsa siyasî istihbarat ve finansal, ticarî nitelikli bir veri kapsamında ise ekonomik istihbarat olarak değerlendirilmektedir. Nitekim bilgi, herhangi bir alanda değerlendirilebilecek düzeyde ise o alana ait istihbarat çeşidi olarak isimlendirilmektedir.

Günümüzde ülkeler nezdindeki istihbarat işlemleri devletlerin bir kurumu olarak görevlerini yürüten resmî istihbarat kurumları aracılığıyla gerçekleştirilmektedir. Bu kuruluşlar bünyelerinde siyasal, askerî istihbarat gibi farklı istihbarat birimlerini barındırmaktadır. Bu noktada ülkemizde istihbarat teşkilatı olarak faaliyet gösteren kurum Millî İstihbarat Teşkilatı (MİT)’tir.

III. İSTİHBARAT ÇEŞİTLERİ

Tarihsel süreç içinde dünyada birçok devletin ortaya çıkışı, siyasî, ekonomik ve askerî ilişkilerin son derece yüksek seviyelerde artması ile birlikte istihbarat faaliyetlerine olan gereklilik de artmış ve bu faaliyetler farklı yapılanmalar eşliğinde bugüne kadar varlıklarını devam ettirmişlerdir [5].

İstihbarat yapılacak konuların çeşitleri ile ilgili günümüzde herhangi bir kapsam ya da sınırlılık söz konusu değildir. Bununla birlikte önceki bölümde de belirtildiği üzere istihbarî bilgi niteliğindeki veri hangi konuyla ilgiliyse o başlık altında tanımlanmaktadır. Çalışmada ekonomik istihbarat kavramıyla ilişkili bazında değerlendirilmelerde bulunulabilmesi nedeniyle askerî, siyasî, sosyal, teknolojik ve elektronik istihbarat kavramlarına değinilmiştir. Aşağıdaki tabloda da istihbarat çeşitleri ve istihbarat sistemi işleyişi açıklanmıştır. Buna göre farklı istihbarat konuları ile ilgili verilerin istihbarat yoluyla elde edilmesi sonucunda politika oluşum sürecine geçilecektir.

Şekil 1. İstihbarat Çeşitleri ve İstihbarat Sistemi İşleyişi

Kaynak: CIA, Geographic Intelligence, <https://www.cia.gov/library/center-for-the-study-of-intelligence/kent-csi/vol7no4/pdf/v07i4a14p.pdf>, (15.03.2016)'den uyarlanmıştır.

Askerî İstihbarat

Hem iç politika, hem de dış politika kapsamında, silahlı kuvvetlerin nasıl ve ne şekilde kullanılmasının belirlenmesi kapsamında gerçekleştirilen istihbarat faaliyetidir. Bununla birlikte askerî istihbarat, stratejik hedefler bünyesinde düşman orduların güçlü ve zayıf yönlerini belirleme ile ne şekilde bir politika izleyeceklerini ve yürüteceklerini de belirlemeye yöneliktir. Dolayısıyla stratejik istihbarat çerçevesinde bir silâhlı kuvvetin çevre faktörleri ile ilgilendiği gibi doğrudan orduyu hedef alan istihbarattır. Bununla birlikte askerî istihbarat

savaş ve barış süreçlerinde ordunun; a) personel yapısı, b) savaş düzeni, c) malzeme, d) lojistik, e) strateji birleşenlerini belirleme ve önlem alma çerçevesinde gerçekleştirilir [6].

Siyasî İstihbarat

Hedefteki bir ülkenin siyasal olarak yapısını meydana getiren ve devletin sistematığının yani anayasal düzenin yapısındaki mevcut tüm öğelere ulaşma çerçevesinde gerçekleştirilen istihbarat türüdür. Askerî ve siyasî istihbaratın gelişimleri ve kaynakları tarihsel açıdan çok eskilere dayanmaktadır. Bu iki istihbarat kavramı içiçedir; nitekim tarihsel süreç içinde siyasî istihbaratın sonuca ulaşmadığı durumlarda süreç askerî istihbarat ve hatta devamında askerî hareketla sonuçlanabilmiştir. Siyasî istihbarat kapsamındaki verilerin toplanması genellikle diplomatik temsilcilikler ve kuruluşlar aracılığıyla gerçekleştirilmektedir [7].

Sosyal İstihbarat

Toplumsal/kültürel istihbarat olarak da isimlendirilebilecek olan sosyal istihbarat, küreselleşme süreci ile birlikte farklı kültürlerde yaşayan bireylerin birbirleriyle daha fazla etkileşime geçmeleri sonucu daha da gelişen bir kavramdır [8].

Günümüzde sosyal medya araçları sosyal istihbarat kaynağı olarak görülmekte ve verilerin elde edilmesinde sıkça kullanılmaktadırlar. Savaş ve Topaloğlu bu durumu “*Toplumsal olayların önceden tespit edilebilmesi veya gerçekleşen olaylarda geriye dönük araştırma yapılabilmesi için, sosyal medya verileri çok önemli bir istihbarat ortamı haline gelmiştir*” şeklinde ifade etmişlerdir [9].

Teknolojik İstihbarat

İstihbarat teorisinin önemli bir parçasını teknik istihbarat oluşturmaktadır. Bir firma açısından teknolojik düzey olarak, küresel dünyada bulunduğu yeri ve seviyeyi tespit edebilmek için ilk adımdır. Teknik istihbarat yeni teknolojilerin öğrenilmesi ve buna göre olası tehditlerin analizinin yapılması süreçlerini içermektedir. Bu konuda artık birincil veri kaynaklarına internet üzerinden ulaşmak mümkün olabilmektedir. Rakiplerle teknik düzeyde rekabet edebilme gücünün tespiti ve değerlendirilmesi ülkelere yeni harekât alanları açmaktadır [10].

2000’li yıllarda istihbarat servisleri teknolojinin gelişimine paralel olarak farklı istihbarat kanallarına odaklanmışlardır. Ülkeler güvenliklerini sağlama noktasında teknolojiyi ve teknolojik unsurları önlerine katarak birbirleriyle yarışmaktadırlar. Teknolojik istihbaratın gerçekleştirilmesi sadece güvenlik alanında değil iletişim ve sinyal kalitesinin artırılması noktasında uzay çalışmalarını da kapsamaktadır [11]. Bununla birlikte ülkelerin teknolojik istihbaratıyla birlikte ticari kuruluşlar pazarlama, AR-GE faaliyetleri kapsamında

rakipleriyle ilgili bilgi toplama noktasında teknolojik veri toplamaya ve bu alanda istihbarat gerçekleştirilmeye yönelebilmektedir.

Elektronik İstihbarat

Elektronik istihbarat bilgisayar teknolojilerinin artması sonucunda, genellikle online olarak gerçekleştirilen istihbarat faaliyetlerini kapsamakta ve diğer bir ifadeyle de siber istihbarat olarak adlandırılmaktadır.

Siber istihbarat faaliyetleri, düşman siber organizasyonların, ağ sistemi, donanım, yazılım, veri ve saldırıya açık olabilecek olası diğer elektronik verilerin toplanması, işlenmesi, analiz edilmesi, bütünleştirilmesi, değerlendirilmesi ve yorumlanmasından meydana gelir [12].

Elektronik istihbarat çerçevesinde günümüzde ülkeler rakip bazı ülkeler ve illegal gruplar tarafından elektronik ortamdaki bilgilerin elde edilmesi noktasında yoğun siber saldırılara maruz kalabilmektedir. Dolayısıyla ülkelerin askerî güvenlik kadar önem verdiği diğer bir konu da elektronik güvenlik konusudur.

Ekonomik İstihbarat

Ekonomik istihbarat genel olarak ülkelerin gerçekleştirdikleri ekonomik bilgi toplama ve bunları işleme çerçevesinde gerçekleştirilirken, ekonomik istihbaratın diğer yönünü de ticarî kuruluşların yerel, bölgesel veya uluslararası işletmelerin faaliyet gösterdikleri yerel ve uluslararası pazarlarda faaliyetlerine devam edebilmek, pazardaki payını arttırmak, yeni yatırımlar yapabilmek, yeni pazarlara açılmak, AR-GE faaliyetlerinde bulunmak gibi amaçlarla gerçekleştirdiği istihbarî faaliyetler oluşturur. [13]. Ekonomik istihbarat önümüzdeki bölümde detaylı olarak işlenmiştir.

IV. EKONOMİK İSTİHBARAT

Ekonomik istihbarat kavram olarak ortaya çıkış sürecinde farklı yapıda isimlendirilmiş ve izleyen süreçte değişime uğramıştır. Ekonomik istihbarat literatürde, önceleri bazen “iletişim sistemi” ya da “ofansif veya defansif bir gözlem süreci” olarak değerlendirilmiş, yönetim modeli aracı olarak ifade edilmiştir. Süreç içinde kavram isim değiştirmiş ve başlangıç formu olan “Business Intelligence System” (İş İstihbarat Sistemi) kavramından, ekonomiyle ilgili olan bir süreci ifade edecek şekilde “Economic Intelligence (Ekonomik İstihbarat) kavramına dönüşmüştür. [14].

Tanım olarak ekonomik istihbarat; teknolojik, finansal, ticarî ve resmî bir bilgi gibi politika ya da ticaretle ilgili bir ekonomik bilginin elde edilmesini ifade etmektedir. Bu bilgilerin yabancılar tarafından elde edilmesi ülkeyi ekonomik olarak dezavantajlı konuma getirebilir

ve bu durum bir ekonomik konu olmaktan çok, güvenlik konusu haline dönüşebilir. Ekonomik istihbaratı elde eden ülke ise ekonomi, yatırım, AR-GE, üretkenlik ya da rekabet gibi konularda doğrudan ya da dolaylı olarak avantaj sağlayabilir [15].

Ekonomik istihbarat kavramı her ne kadar günümüze yakın süreçlerde kavram olarak karşımıza çıkmış olsa da, istihbarat faaliyetinin tarihsel kökleri çok daha eskilere dayanmaktadır. İnsanlık tarihinin varlığıyla birlikte süreç içinde ekonomik ilişkiler de oluşmaya başlamış, üretim faaliyeti sayılabilecek gelişmelerin temelleri atılmıştır. Feodal toplumların oluşmaya başlamasıyla ticari faaliyetler de topluluklar ve kabileler arasında çoğalmış ve o dönemlerde ekonomik çıkarlar nedeniyle savaşların başlaması söz konusu olmuştur. Dolayısıyla toplumlar birbiri arasında ekonomik ilişkiler de kurmaya başlamışlar, krallıklar ile kıtalar arasındaki ilişkiler sadece savaşlar yanında ekonomik ilişkilerle de kurulmaya başlamıştır. Nitekim o dönemlerde verimli topraklara, madenlere ve baharatlara sahip olan bölgelerde ticarî faaliyetlere başlanması ve gelir elde edilmesiyle para, faiz, borç gibi ekonomik terimler de oluşmaya başlanmıştır [16].

Tarihsel süreç içinde ise ekonomik istihbarat faaliyetlerinin süreci casusluk faaliyetleriyle birlikte ilerlemiş, ülkeler düşmanlarının askerî anlamdaki yetkinlikleriyle birlikte ekonomik yönleriyle de ilgilenmeye başlamıştır. Ancak genel çerçevede bakıldığında özellikle İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra ekonomik istihbaratın modern anlamdaki gelişimi başlamıştır. ABD, Fransız, Sovyet Rusya ve Japon istihbaratları, istihbaratın yeni gelişen bir dalı olan ekonomik istihbarat sürecinde dünyadaki diğer ülkelere göre büyük gelişim göstermişlerdir [17].

Peki ülkeler arasındaki büyük savaş tehlikesi sürecine ne oldu? Savaşan devletlerin muharip çatışmalarına ne oldu? Tabii ki söz konusu tehlike ve tehditler süreç içinde son bulmadı; sadece her şey şekil değiştirdi. Savaşlar artık belirli kara parçasının fethedilmesi olarak gerçekleşmemektedir. Çekişmeler artık temel olarak ekonomik anlamda ve kaynaklara ve pazarlara odaklanarak gerçekleşmektedir. Ülkeler arasındaki ekonomik savaşlar da günümüzde öncelikle istihbarat servisleri ve şirketler, ticaret odaları, ulusal ve uluslararası sivil toplum kuruluşları gibi farklı kurumlar aracılığıyla yürütülmektedir [18].

20. Yüzyılın sonlarına doğru da ekonomik istihbaratın yapısı da hızlı bir şekilde değişime devam etmiştir. Berlin duvarının yıkılmasıyla ülkelerin güvenliği konusu ekonomik güvenlikle bağlantılı hale gelmeye başlamıştır. Nitekim Soğuk Savaş'ın bitmesiyle dünyada ekonomik konular büyük önem kazanmış, ekonomik istihbaratın yeni ve farklı yapısı hızla öne çıkmıştır. Soğuk Savaş sürecinde ABD ve Sovyet Rusya'nın birbirlerine karşı yürüttükleri, sosyalist ve kapitalist sistemlerin ekonomik yapılarını kavrama çerçevesinde gerçekleştirdikleri istihbarat, Soğuk Savaş'ın bitmesinden sonraki süreçte, politik yapıların da değişimiyle yeteri kadar fayda getirmedeği kanaatine varılmıştır[19].

Son yıllardaki önemli küresel gelişmeler, siyasal, ekonomik ve sosyal alandaki büyük değişimler yaşanmıştır. Ayrıca günümüzdeki şeffaflık ve hesap verilebilirlik gibi ilkeler gereği ticarî ve finansal verilerin kısmen ilan edilmesi ve bilgi teknolojilerinin hızla gelişimi ekonomik istihbaratın elde edilmesine yönelik araçları da geliştirmiştir [20].

Ekonomik istihbarat öngörülebilir bir geleceğe ulaşmak için 3 faktör çerçevesinde gerçekleştirilmektedir. Bu faktörler “geleneksel” ekonomik analizlerin devamı, ekonomik rekabet sürecinde iyi bir konumda bulunmak ve ekonomik istihbarat uygulamalarıyla yeni tehlikelere karşı ayakta olabilmek amaçlarından meydana gelmektedir [21].

Ekonomik istihbarat süreci bazı aşamaların belirlenmesine bağlıdır çünkü bu aşamalar araştırmaya doğrudan etki yapar. Bu aşamalar şu şekilde belirtilebilir [22]:

- Problemi çözmek için risk, saldırı ve tehditin belirlenmesi,
- Problemlerin bilgi arama sorunu şekline dönüşümü
- İlgili bilgi kaynaklarının belirlenmesi,
- Bilgi kaynaklarının doğrulanması
- Toplanan bilgilerin işlenmesi
- Göstergelerin yorumlanması
- Sorunun çözümü için karar verme
- Tüm süreç boyunca elde edilen ve ulaşılan bilgilerin korunması.

Ekonomik istihbarat sürecindeki tüm bu aşamalar, ülkeye farklı faydalar getirmektedir. Bu faydalarla birlikte ülke ekonomisinin daha rekabetçi olması, başka ülkelerdeki potansiyel kaynaklara ve hammaddeye ulaşılması, yeni pazarlara ulaşılması, elde edilen teknolojik verilerle millî markaların oluşturulması sağlanacaktır. Bununla birlikte tek yönlü etkilerden ziyade elde edilecek bilgiler çerçevesinde kendi ülkemize yönelik bir gelişme noktasında ekonomik ve askerî güvenlik de önceden tehditlere karşı yapılandırılacak, yabancıların ülke ekonomisi üzerindeki muhtemel hassasiyetleri izlenerek, ekonomik ve askerî casusluklar önenecektir [23].

V. DÜNYADA FARKLI ÜLKELERDE EKONOMİK İSTİHBARAT ve GELİŞİMİ

Dünyada her ülkenin ulusal yapısı ve kurumları kendi sosyal, kültürel ve tarihî birikiminden meydana gelmektedir. Bununla birlikte tarihsel süreç içinde eğer ekonomik faaliyetlere önem vermişse ve ekonomik istihbarat da dahil olmak üzere sistemlerini ekonomik olarak güçlü olma yolunda yapılandırdıysa tarih boyunca ve günümüzde küresel aktörler arasında yer aldığı gözlemlenebilecektir [24]. Bu kapsamda günümüzde gelişmiş ülkeler çerçevesinde değerlendirilen ve geçmişten bu yana ekonomik istihbarat faaliyetlerine önem

veren Japonya, Fransa, Almanya, ABD, Rusya'nın ekonomik istihbarat faaliyetlerine kısaca değinilmiştir.

Japonya

Japon ekonomik istihbarat sistemi 19.yüzyıldan itibaren yapılanmaya başlamış ve bu noktada ekonomik istihbarat faaliyetleri batının ekonomik baskısında kurtulmaya yönelik gerçekleşmiştir. Japon ekonomik istihbarat modeli iki temel özelliğe sahiptir. Bunlardan ilki ekonomik bilginin saldırgan ve yoğun bir şekilde endüstrinin gelişmesinde kullanılmasına yöneliktir ve rakip ülkelerin bilgilerini elde etme gayreti içinde Japon organizasyonunun oluşturulmasında rehber olmaktadır. İkinci özellik ise bilginin gizlilik seviyesinin açık bir şekilde ortaya konulması çabasıdır. Bu noktada bilgiler, mutlaka ülke çıkarları için korunması gereken” ve “ülkenin stratejik politikaları için farklı ülkeler ile değiş-tokuş yapılabilecek ya da paylaşılabilir” bilgiler olarak sınıflandırılmaktadır [25].

İkinci Dünya Savaşı'ndan hemen sonra, Japonlar, kapsamlı bir ekonomik veri toplama ve verileri işleme sistemi kurmuşlardır. Bu noktada karmaşık ve yüksek etkili verilerin ölçümlerinin merkezi birimi Dış Ticaret ve Sanayi Bakanlığı'dır. Bakanlığın çalışmaları ve etkili bilgi teknikleriyle Japonya süreç içinde, gemi ve araba üretimi, bilgisayar ve otomasyon gibi geri olduğu alanlardaki boşluğu kapatarak başarılı bir konuma gelmiştir [26].

Fransa

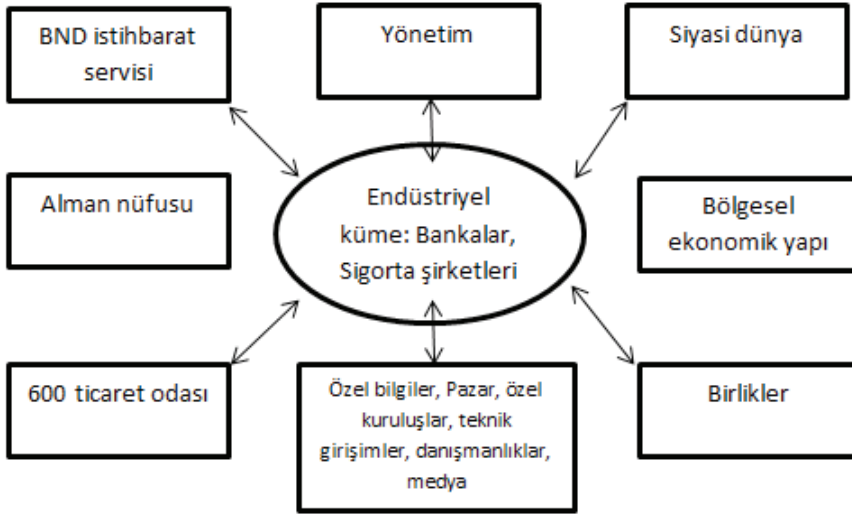
Fransa, ekonomik bilgi toplama sürecine 1994'te çıkardığı raporla ağırlık vermeye başlamıştır. Uzmanlar tarafından hazırlanan raporda, Japonya, ABD, Almanya, İtalya, Çin, Rusya gibi ülkelerle Fransa'nın ekonomik istihbarat sistemleri karşılaştırılmıştır. Bununla birlikte raporda Fransız bilgi sistemindeki problemler saptanmış, ekonomik bilgilerin yönetim süreçleri hakkında özel şirketlere önerilerde bulunulmuştur [27].

1994'deki rapordan sonra, 1995'de Fransa ekonomik istihbarat sisteminin temelini oluşturacak olan “Rekabet ve Ekonomik Güvenlik Komitesi” kurarak, öncelikler belirlenerek uygulamaya yönelik olarak aşağıdaki gibi eylem planları sunulmuştur [28].

- o Özellikle küçük ve orta ölçekli işletmelerin ihtiyaçlarına sürekli dikkat edilmesi, bilginin kendilerine açık tutulması, gerekli durumlardan kamu kaynaklarında veri toplama ve işleme kurumlarına yönlendirilmesi.*
- o Koordinasyon ve bilgi değişim ağı oluşabilmesi amacıyla ekonomik istihbarat konularında kamu ve özel sektör yetkilileri arasında etkileşimin desteklenmesi.*
- o Ekonomik istihbarat yaklaşımının yaygınlaştırılmasını sağlayacak uygulayıcı bir grup geliştirilmesi. Bu bağlamda üniversitelerde ve işletme bölümlerinde bu alanda dersler verilmektedir. Ayrıca küçük ve orta ölçekli işletmelere bu alanda farkındalık ve eğitim programları sunulmaktadır. Bunlardan ilki 1995 yılında 300 şirketi kapsayan ve bir yıl süren bir eğitimle sağlanmıştır*

Almanya

İkinci Dünya Savaşı'ndan büyük kayıplarla çıkan Almanya'nın çok kısa bir sürede yeniden yapılanmasında ekonomik istihbarat çalışmalarının önemi çok büyüktür. Almanya'nın bu hızlı büyümesinde Avrupa ve diğer kıtaların ülkelerine yönelik casusluk faaliyetlerini engellemede elde ettikleri başarı savaş sonraki hızlı toparlanmada önemli bir yer tutmaktadır. Bununla birlikte günümüzde Avrupa Birliği'nde ekonomik güç olarak ön sıralarda yer alan Almanya'nın ekonomik faaliyetlerinin güçlü bir ekonomik istihbarat sistemi içinde yer alan büyük şirketlerin küresel aktiviteleri ile yürütüldüğü belirtilebilir [29].

Şekil 2. Alman Ekonomisi Ekonomik İstihbarat Sistemi

Kaynak: Potter E.(1998). *Economic Intelligence & National Security*. Carleton University Press ; Levytskyi, V. (2001). *Economic Intelligence of the Modern State*. Navy Postgraduate School, USA, March.

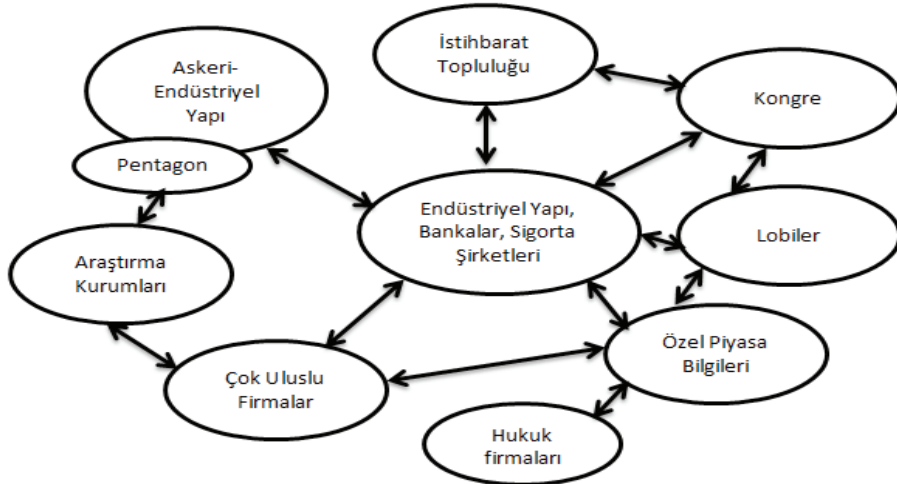
Şekil incelendiğinde Almanya ekonomik istihbarat sisteminin kapsamlı bir şekilde işlendiği görülmektedir. Sistem içinde resmî istihbarat kuruluşlarının yanında sivil toplum kuruluşları, siyasi yapı, birlikler ve meslek odaları da yer almaktadır. Yine burada önemle belirtilmesi gereken diğer bir durum da ticaret odalarının Alman ekonomik istihbarat sisteminde önemli bir yerinin bulunduğudır [30].

Bununla birlikte küreselleşme sürecinde Alman İstihbarat Örgütü'nün (Bundesnachrichtendienst-BND) Almanya'daki uluslararası yapıdaki büyük işletmelerin bilgi ve veri toplamalarına yardım ettiği de belirtilebilir. Nitekim, etkin bir istihbarat sisteminin kurulmasında ve işletilmesinde ulusal çıkarların yakından izlenmesi büyük önem taşımaktadır [31].

Amerika Birleşik Devletleri (ABD)

Amerika istihbarat sistemi geniş bir istihbarat ağıyla ve rekabetçi istihbarat araçlarıyla işlemektedir. Her ne kadar ABD ve istihbarat kelimeleri yan yana geldiğinde akla ilk gelen istihbarat kurumları FBI (Federal Bureau of Investigation) ve CIA gelse de ABD istihbaratı tekli bir istihbarat servisi yapısından oluşmamakta, sistem içinde 16 istihbarat birimi bulunmakta ve bu servisler arasında yoğun bir işbirliği mevcuttur. ABD’de bu servislerin tümü “İstihbarat Toplumu (Intelligence Community)” adıyla isimlendirilmektedir. Ancak bu yapı içindeki istihbarat birimlerinin uyumu konusunda profesyonel bir sistem işletilememektedir. Sistem içindeki ABD istihbarat birimleri; (1) Bağımsız bir yapıda olan CIA, (2) Savunma Bakanlığı istihbarat birimleri ve (3) Diğer Bakanlıkların istihbarat birimleri olarak üç alt gruba ayrılmaktadır. Bununla birlikte istihbarat birimlerinde 200.000’den fazla kişi resmî görevli olarak yer almakta ve yine ülkedeki özel güvenlik şirketinin istihbarat faaliyetleri düşünüldüğünde bu rakam daha da artmaktadır [32].

Amerikan Kongresi tarafından her yıl ekonomik istihbarat faaliyetleri ile ilgili rapor hazırlanmakta, meydana gelen olaylar, tespit edilen hususlara bu raporda yer verilerek uygulamada tavsiye kararları alınmaktadır. 2004 yılında “yıllık Ekonomik Bilgi Toplama ve Endüstriyel Casusluk” başlıklı kongre raporunda, yabancı servislerin Amerika’nın üretim teknolojilerine karşı yapılan saldırıların vurgulanmasının hedeflendiği açıklanmıştır. Küreselleşme ile Amerikan şirketlerinin, teknolojilerini koruyamadıkları, sivil ve askerî ticarî sınırların öğrenilmesiyle ilgili faaliyetlerin yeni teknolojiler kullanılarak daha kolay bir hale geldiği belirtilmiştir [33].

Şekil 3. ABD Ekonomisi Ekonomik İstihbarat Sistemi

Kaynak: Potter, E.(1998). *Economic Intelligence & National Security*. Carleton University Press ; Levitsky, V.(2001). *Economic Intelligence of the Modern State*. Navy Postgraduate School, USA, March.

Şekilde görüleceği üzere sistem içinde özel ekonomik istihbarat ağı geniş bir yapıya sahiptir. Ancak bu özel yapı ekonomik istihbaratın yönetsel sürecini başarılı bir şekilde yürüttüğü noktasında tereddütler söz konusudur. Yapı içinde ABD Yönetiminin etkin bir rol üstlenmemekte ve ekonomik istihbaratta kontrolü tam olarak elinde bulundurmamaktadır [34].

ABD'deki istihbarat faaliyetleri ile ilgili diğer bir görüş de, ABD'deki kültürel bazı yapılardan kaynaklı yasal boşluklardan dolayı, devlet ve özel kuruluşlar aracılığıyla yürütülen ekonomik istihbarat arasında bir işbirliği eksikliğini ve ekonomik istihbarat alanında merkezileşememeyi beraberinde getirmediği yönündedir. Bu noktada devlet her ne kadar ofansif bir ekonomik istihbarat sistemi içerisinde yer alabilecekken, defansif bir ekonomik istihbarat stratejisi benimsemediği, bu durumun da genel bir kabul görmediği ifade edilmektedir. Buna yönelik olarak Potter (1998), milli ekonomi ve özel ekonomik istihbarat arasındaki bu sorunun ABD'de ekonomik büyümeyi yavaşlattığını öne sürmektedir. Bu iki istihbarat yapısının işbirliğinin artması ve stratejik kaynakların hedef olarak belirlenmesiyle uzun dönemde ABD şirketleri başarılı olacaklardır [35].

Rusya

Yine istihbarat servislerinin yıllık raporlarında ve parlamento kontrol yönetim raporlarında Rusya ile ilgili olarak genellikle yapılan tespitlerde Rusya'nın ekonomik casusluk faaliyetlerinde Çin ile birlikte etkin olan ülkelerin başında geldiği ve bu alana ilgi duyduğuna yöneliktir [36].

Nitekim Rus İstihbarat Teşkilatı KGB (Komitet Gosudarstvennoy Bezopasnosti)'nin geçmiş de, diğer ülkelerin istihbarat servisleri ile karşılaştırıldığında oldukça eski olduğu görülmektedir. Her ne kadar KGB süreç içinde zaman zaman şekil ve yapı değişikliklerine uğrada da, 1917'den günümüze varlığını devam ettirmektedir. Sovyet istihbarat mekanizması KGB kuruluşunda üç ana bölümden meydana gelmiştir. Bu üç ana bölümden 1.dairede (Pervoye Upravleniye) askerî, bilimsel ve kültürel istihbarat birimleriyle birlikte faaliyet gösteren ekonomik istihbarat birimi de bulunmaktadır [37].

Diğer Ülkeler

Ekonomik güvenlik açısından güçlü stratejiler belirlemiş birçok ülke bulunmaktayken, bazı ülkeler bu konuda daha geri planda kalmaktadır. Resmî düzeyde ekonomik istihbaratlarının pozisyonunu uyumlu hale getiren devlet politikaları bulunmamaktadır. Bu noktada İspanya, İtalya, Portekiz resmî istihbarat stratejilerine sahip olmamakla birlikte, bu ülkedeki güçlü şirketler güçlü ve rekabetçi istihbarat programlarına sahiptir. Yine Batı Avrupa ülkelerinden olan Romanya da bu konuda bir milli programa sahip olmamakla birlikte, ayrıca diğer gelişmiş ülkelerin uygulamalarını örnek almaya yönelik de önemli bir girişimi de bulunmamaktadır. Yine buna benzer ülkelerde iç politika mücadeleleri, ekonomik rekabetin

büyümesi için kritik bilgilerin toplandığı bilgi kanalı kaynaklarını oluşturmamışlardır. Dolayısıyla sistemleri olmadığı için de bu ülkelerin ekonomik hataları onları güçlü ekonomik istihbarata sahip diğer ülkelerin hedefi haline getirmekte ve güçlü ülkeler insanların beynlerini çelme ve bazı bölgeleri kendilerine yönlendirme noktasında ön plandadırlar [38].

VI. TÜRKİYE'DE EKONOMİK İSTİHBARAT SİSTEMİ OLUŞTURULMASINA YÖNELİK MODEL ve ÖNERİLER

Türk tarihinde, ilk casusluk faaliyetleri Hun Türklerine kadar gitmektedir. Bu noktada düşman ülke olan Çin ile ilgili istihbaratın yürütülmesi noktasında, Çinli gelinlerle yapılan evliliklerle Çinliler ve Hunlar arasında yaklaşık 1700 yıl önce istihbari faaliyetler gerçekleşmiştir. Fakat bununla beraber birçok kaynak Türkiye Cumhuriyeti'nin istihbarat faaliyetlerinin ilk kez Osmanlı İmparatorluğu'nda II. Abdülhamid döneminde başladığını belirtmektedir. Dönem itibarıyla I. Meşrutiyetin ilanından sonra Osmanlı Padişahları egemenliklerini korumak için casusluk faaliyetlerine (o dönemdeki ismiyle hafiyeliğe) çok büyük önem vermiştir. Bu çerçevede II. Abdülhamid hükümlerinde zarfında iç ve dış olayları yakından izlemek gibi nedenlerle "Yıldız Teşkilatı'nı kurmuştur [39].

Cumhuriyet'in ilan edilmesinden sonraki süreçte günün şartları çerçevesinde bir istihbarat servisinin kurulması noktasında, 6 Ocak 1926 tarihinde Genelkurmay Başkanı Mareşal Fevzi Çakmak'a yetki verilmiştir. Gerçekleştirilen çalışmalar sonrasında 19 Aralık 1926'da genel merkezi Ankara'da, şubeleri İstanbul, İzmir, Adana, Diyarbakır, Kars da olmak üzere Millî Emniyet Hizmeti Teşkilatı (Millî Emniyet Hizmeti Risaleti) kurulmuştur. Teşkilat, 19 Aralık 1926 tarihli kararnameyle Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal'in imzasıyla kurulmuş ve Teşkilatın Başkanlığı'na Kurmay Yarbay Şükrü Ali Bey getirilmiştir [40].

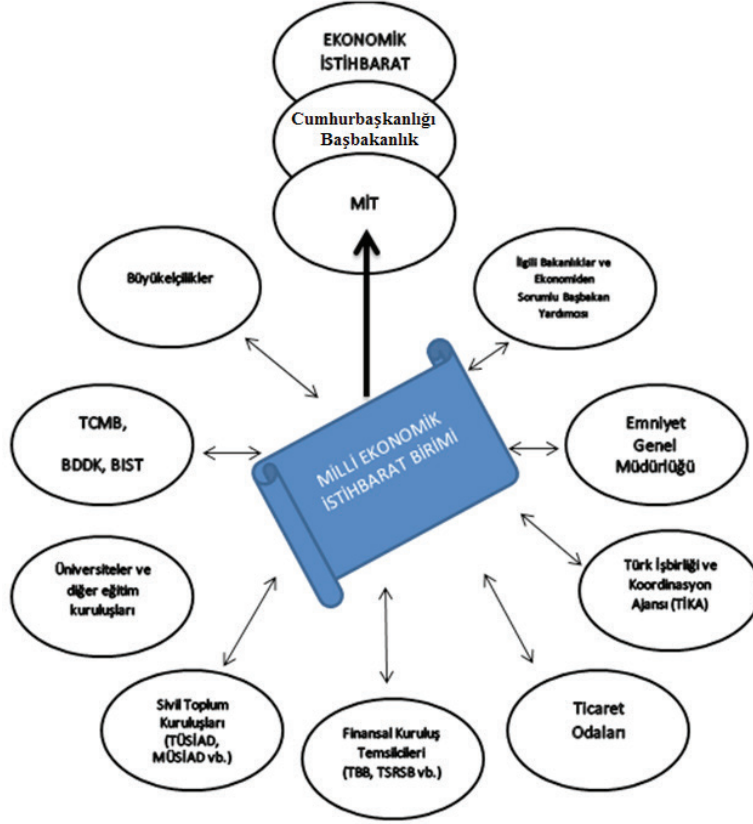
İkinci Dünya Savaşı sonrasında, dünyada olduğu gibi Türkiye'de de siyasî, ekonomik, sosyal alanlarda önemli değişiklikler olmuş, ülke çok partili hayata geçmiş, sendikacılık faaliyetleri, yayıncılık faaliyetleri ve üniversitelerin kurulması hız kazanmıştır. Bununla birlikte uluslararası politika sahnesinde güç değişimleri casusluk faaliyetleri ile birlikte karmaşık ve sistemli bir yapı ile Türkiye'yi etkileme çabasında olmuşlardır. Türkiye ve dünyadaki bu hızlı hareketlilik neticesinde Türkiye'de Millî Emniyet Risaleti yerine daha modern ve etkili bir şekilde işleyecek bir istihbarat kuruluşunun varlığı zorunlu hale gelmiştir. Bu kapsamda ülkenin tüm istihbarat faaliyetlerini koordine etmek, millî güvenlik politikasına dayanak teşkil edecek askerî, ticarî, siyasî, ilmî, psikolojik vb. ile ilgili istihbaratı Devlet çıkarları doğrultusunda üretmek amaçlarıyla 22 Temmuz 1965 tarihinde yürürlüğe giren bir kanunla "Millî İstihbarat Teşkilatı" kurulmuştur [41].

Nitekim Türkiye, son yıllardaki süreç içinde ABD ve AB tarafından içeriden ve dışarıdan farklı stratejilerle dönüştürülme çabası içindedir. Türkiye'nin AB'ye adaylık süreci kapsamındaki gelişmeler ve ülkenin yakınında yer alan coğrafyalardaki (Irak, Suriye olayları gibi)

yaşanan, sonuçları çok yönlü olan müdahaleler ve yine Kıbrıs'taki her an seyir değiştiren gelişmelerle Türkiye başta ekonomik olmak üzere, sosyal, siyasî, askerî birçok gelişmeye gebe olmakta ve süreç çok hızlı değişmektedir. Türkiye'nin bu süreç içinde ekonomik ve siyasî politika ve stratejiler belirleyememesi büyük sorunlara neden olacak gelişmelerdir. Nitekim Türkiye, devletlerarasında gerçekleşen resmî gelişmelerin yanında Türkiye'de sivil toplum kuruluşlarının ulusal ve küresel kabiliyetlerinin yeterince gelişmemesi çerçevesinde de bazı sorunlar yaşamaktadır. Ancak buna rağmen Türkiye, dış fonlarla yönlendirilen bazı sivil toplum kuruluşu görünümümlü unsurların bozucu etkileri nedeniyle ülke içinde hem ekonomik, hem de güvenlik sorunlarına maruz kalabilmektedir [42].

Önceki bölümlerde incelendiği üzere ülkenin menfaatine olacak istihbarat niteliği taşıyan ekonomik bilgilere ulaşılması noktasında dünyada gelişmiş birçok ülkede ekonomik istihbarat kapsamında faaliyetlerde bulunmaktadır. Bu faaliyetler genellikle devlet çatısı altında oluşturulan bir kurum ve etrafında şekillenen yarı resmî, özel kuruluşlar ve sivil toplum kuruluşları aracılığıyla yürütülmektedir. Ancak Türkiye'de gerek Millî İstihbarat Teşkilatı gerekse devletin başka bir kurumu altında yer alan, başka devletler veya özel kuruluşlar, yerel ve uluslararası piyasalar ile ilgili ekonomik bilgileri toplayan merkezi bir sistemi veya buna yönelik doğrudan çalışmaların gerçekleştirildiği bir organizasyon söz konusu değildir. Dolayısıyla Türkiye'de genel olarak ülke ekonomisi ve içinde tüm finansal, ticarî, endüstri kuruluşlarının ekonomik çıkarlarını koruyacak ve gözetecek bir organizasyonun oluşumuna ihtiyaç bulunmaktadır.

Bu çerçevede aşağıda belirtilen model ile ülkede yer alan bakanlıklar, Millî İstihbarat Teşkilatı ve Emniyet Genel Müdürlüğü gibi güvenlik birimleri, TCMB (Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası), BDDK (Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu), Türkiye Bankalar Birliği (TBB) gibi finansal sektör üst kuruluşları, üniversiteler, büyükelçilikler, sivil toplum kuruluşları, finansal ve ticari kuruluşlar gibi aktörlerin yer aldığı çok yönlü bir yapının sistem içinde ortak hedefler doğrultusunda işlemesine yönelik bir "ekonomik istihbarat" modeli önerilmiştir.

Şekil 4. Türkiye Millî Ekonomik İstihbarat Sistemi

Kaynak: Tarafımızca oluşturulmuştur.

- Modelde yer alan kuruluşlar olağanüstü bir süreç olmadıkça belirli aralıklarla (3 ayda bir ya da 6 ayda bir) toplanacaktır,
- Sistem içinde yer alan tüm kuruluşların ekonomik istihbarat organizasyonu içinde farklı rolleri söz konusudur. Her kurum öncelikle kendi potansiyeli çerçevesinde gerek kendisi, gerekse ülke ekonomisi için gerçekleştirebileceği ekonomik istihbarat çalışmalarını masaya yatıracaktır,
- Ekonomik istihbarat faaliyetleri defansif ve ofansif faaliyetler olarak çift yönlü işletilecektir. Defansif uygulama çerçevesinde dış dünyadan farklı şekilde gelebilecek her türlü ekonomik atakların belirlenmesi, bunların değerlendirilmesi ve önlenmesi planlanacaktır. Ofansif faaliyetler çerçevesinde ise ülke ekonomisi ve dolaylı olarak sistem içinde yer alan kuruluşların ekonomik çıkarları ve en genelinde de halkın refaha ulaşması noktasında dış

dünyaya karşı ulusal ve uluslararası düzeyde ekonomik istihbarat faaliyetlerinde bulunulacaktır.

- Modeldeki ekonomik istihbarat organizasyonun bağlı olduğu kurum ve en üst yetki organı Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı ya da Başbakanlığı makamıdır. Ancak ülkemizdeki sistem değişikliği sonrası oluşacak Başkanlık/Cumhurbaşkanlığı sistemi sonrası yapının başındaki tek yetkili kurum Başkanlık/Cumhurbaşkanlığı makamı olacaktır. Sistemin en tepe noktasındaki makam bu yapıya ülke menfaatleri doğrultusunda istediği bir kurum/kuruluşu alabilir veya mevcut olanlardan birini yapı dışında bırakabilir, sistemin yapısını değiştirebilir,

- Sistem içinde yer alan bakanlıklara da önemli görevler düşmektedir. Nitekim sistem içinde yer alması gerekli bakanlıkların en başında İçişleri Bakanlığı ve Dışişleri Bakanlığı olacak; diğer bakanlıklardan da Ekonomi Bakanlığı, Maliye Bakanlığı, Kalkınma Bakanlığı, Gümrük ve Ticaret Bakanlığı, Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı sistemde mutlaka yer alacaklardır. Bununla birlikte Ekonomiden Sorumlu Bakan da sistem içindeki üst organlardan bir diğeridir. Her bakanlık sistem içinde kendi alanına giren ekonomik ve ekonomiyle ilgili diğer konular çerçevesinde sistemdeki diğer yapılarla işbirliği halinde olmalı, hedefler belirlemeli ve önlemler almalıdır,

- Organizasyon içinde MİT üst yapılardan bir diğeridir ve en büyük görevlerden biri de MİT'e düşmektedir. "Ekonomik istihbarat birimi" MİT bünyesinde kurulacaktır. MİT, tüm organizasyonun işlemesinden, yapının etkin çalışmasından sorumlu bir yapı içindedir. Ayrıca gerçekleştirdiği tüm istihbaratları bir arada derleyip, ekonomi ile ilgili olanları diğer kurumlarla paylaşacak, verileri sistem içinde değerlendirilerek ona göre önlem alacak ve stratejiler belirleyecektir,

- MİT ile sürekli, karşılıklı işbirliği içinde olması gereken belki de en önemli kurum Emniyet Genel Müdürlüğü'dür. Bu noktada ekonomik güvenliğe kast eden ve suç teşkil edecek ekonomik ve ekonomiyle ilgili diğer casusluk faaliyetlerinin önlenmesinde emniyete büyük görev düşmektedir. Yine organizasyon içindeki diğer kuruluşların ekonomik suçun oluşmasına yönelik muhtemel durumlarda Emniyeti bilgilendirmesiyle suç unsuru oluşmadan ve ekonomik ve diğer zararlar çok büyümeden emniyetin önlem alması sağlanacaktır,

- Yapı içindeki diğer kuruluşlar büyükelçiliklerdir. Her ne kadar büyükelçilikler Dış İşleri Bakanlığı'na bağlı olsa da eğer istihbarat niteliğindeki ekonomik bilgiler ve gelişmeler ilgili büyükelçiliğin faaliyette bulunduğu bir ülkede gerçekleşiyor ise, doğrudan MİT'in ve dolaylı olarak da ekonomik istihbarat organizasyonunun bu noktada bilgi sahibi olması sağlanacaktır,

- Modelde üniversitelerin görevi "ekonomik istihbarat" çalışmaları ile ilgili teorik çalışmaları yürütmektir. Bu kapsamda üniversitelere, farklı ülkelerdeki örnekleri incelemek,

uluslararası uzman kişilerin çalışmalarını derlemek, gerekirse onlara rapor hazırlamak, Türkiye için model önerilerinde bulunmak vb. gibi farklı roller biçilebilir. Ayrıca üniversitelerde ekonomik istihbarata yönelik seçmeli dersler konulabilir ve hatta yükseköğretim veya fakülte bünyesinde “Ekonomik İstihbarat Uzmanı” unvanıyla istihbarat teşkilatı ve emniyet bünyesinde görev alabilecek bireyler yetiştirilmesine katkıda bulunulabilir,

- Ticaret odaları ve esnaf birlikleri de sistem içindeki diğer öğelerdir. Ekonomik casusluklar, üretim modellerinin başka firmalar tarafından kullanılması tehlikesi, ülke ekonomisini zarara uğratabilecek farklı ekonomik uygulamalarla doğrudan muhatap olanlar öncelikle ticarî kuruluşlardır. Nitekim piyasa içindeki tehlikeli bir durumun organizasyona aktarılması, ilgili kurumların sorunlara hızlı ve doğrudan müdahale etmesiyle bertaraf edilecektir,

- Aynı şekilde TÜSİAD (Türk Sanayicileri ve İşadamları Derneği), MÜSİAD (Müstakil Sanayici ve İşadamları Derneği) gibi sanayicilerin bir araya gelerek oluşturdukları sivil toplum kuruluşları da sahip oldukları ekonomik gücün korunması ve daha da artırılması noktasında ülkenin ve kendilerinin ekonomik çıkarlarını zedeleyecek bir durum gördüklerinde organizasyonla işbirliği içinde olmalıdır. Ayrıca bu sivil toplum kuruluşlarına üye olup, yurtdışında faaliyet gösteren sanayicilerden o ülke ve ekonomik yapısıyla ilgili bilgi talep edilebilir,

- Bankacılık ve diğer finansal kuruluşların denetlenmesi ve sektörün düzenlenmesi noktasında üst otorite olan BDDK, sistem içinde yer alması öngörülen diğer bir kurumdur. Günümüzde çok sayıda işlemin ve rakam bazında büyük parasal hareketliliğin yaşandığı finansal piyasalar içindeki kurumlar sektör içi veya dışında gelişen ekonomik, siyasal vb. farklı süreçlerden hızlı ve yıkıcı bir şekilde etkilenmektedir. Dolayısıyla ekonomik istihbarat sisteminin etkin bir şekilde çalışmasının faydasını en çok görececek kuruluşların başında bankalar ve diğer finansal kuruluşlar gelmektedir. Bununla birlikte finansal kuruluşların çalıştıkları yerel ve yabancı farklı firmaların ülke aleyhindeki faaliyetlerinin istihbarat sistemine aktarılması da birçok olumsuzluğun önüne geçebilecektir. Sistem içinde, ülkemizde devletin hazinedarlığını ve piyasaların istikrarını sağlayan TCMB de, gerek organizasyona sağlayacağı ekonomik bilgiler, gerekse organizasyondan edineceği bilgiler sonucu gerçekleştireceği hamleler ülke ekonomisi için hayati nitelikte önemli olabilecektir. Yine BİST (Borsa İstanbul) aracılığıyla da finansal piyasalardaki spekülâtif ve manipülâtif hareketlerin izlenmesi ve bu durumların acil bir şekilde önlenmesi sağlanacaktır. Sistem içindeki finansal kuruluşların temsilcileri olan TBB ve TSRSB (Türkiye Sigorta Reasürans ve Emeklilik Şirketleri Birliği) kurumları da sistem içinde BDDK ve TCMB gibi kurumlarla birlikte finansal yapının düzenli işleyişini sağlayacak diğer kuruluşlardır.

- Organizasyon içinde olması öngörülen diğer bir kurum da TİKA (Türkiye İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı)'dır. Türkiye'nin yurtdışı yardımlarını organize eden TİKA onlarca ülkede faaliyette bulunmaktadır. Bu nedenle TİKA, yardımlarını gerçekleştirdiği ülkede hedef

pazarların belirlenmesi, potansiyel ekonomik iş ortaklıklarının gerçekleştirilebileceği alanları ortaya çıkarabilir. Dolayısıyla TİKA ekonomik istihbarat konusunda uluslararası stratejik bir misyon üstlenerek aktif çalışmalar yürütebilir.

VII. SONUÇ

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra ülkeler, askerî alanda güçlü olmanın yanında ekonomik olarak da güçlü olma çabası içinde olmuşlardır. Nitekim süreç içinde birçok ülke, kurdukları istihbarat teşkilatlarıyla rakip ülkelere yönelik öncelikle askerî olmak üzere farklı alanlarda istihbarat faaliyetlerinde bulunmaya başlamıştır. Soğuk Savaş sürecinden sonra ise istihbarat faaliyetlerine ekonomik istihbarat faaliyetleri de eklenmiştir. Bu süreç çerçevesinde de gelişmiş birçok ülke ulusal ekonomik çıkarları kapsamında ekonomik istihbarat birimlerini kurarak günümüze kadar olan süreçte ofansif veya defansif politikalar çerçevesinde ekonomik istihbarat faaliyetlerini şekillendirmektedirler.

Gelişmiş ülkelerde sistematik bir şekilde işleyen ekonomik istihbarat organizasyonları, bünyelerinde farklı kuruluşları barındırmaktadır. Her ülkenin organizasyon yapısında, ülkeye özgü nedenlerle siteme dahil edilen farklı resmi ve özel kuruluşlar söz konusudur. Bu kuruluşlar arasında ulusal istihbarat şirketleri, bankalar, ticaret odaları gibi kuruluşlar yer almaktadır.

Ülkemizde istihbarat faaliyetleri günümüzde MİT aracılığıyla yürütülmektedir. Ancak çalışmamızda da belirtildiği üzere MİT bünyesinde veya batılı ülkelerdeki yapıya benzer bir şekilde bir sistem içinde yapılanmış bir ekonomik istihbarat sistemi ülkemizde mevcut değildir. Çalışmamızda Türkiye'nin kendine has yapısı ve kurumları çerçevesinde MİT bünyesinde bir "ekonomik istihbarat biriminin" ve ekonomik istihbarat sisteminin oluşturulması önerilmiştir. Model çerçevesinde ekonomik faaliyetlerde bulunan kurumlarla birlikte, tıpkı diğer ülkelerde olduğu üzere ülkenin kendine özgü, ekonomik istihbarat sürecinde yer alabilecek kuruluşlar bulunmaktadır. Organizasyon içindeki tüm kuruluşlara mevcut yürüttükleri faaliyetlere eşdeğer bir şekilde ekonomik istihbarat sürecinde roller verilmiştir. Nitekim ülkelerin rakip ülkelere karşı yürüttüğü ekonomik istihbarat faaliyetlerinin Türkiye'de önerdiğimiz sistem veya daha da geliştirilebilecek bir sistem çerçevesinde işlemesi, hem farklı ülkelerin ülkemize karşı yürütebilecekleri kötü niyetli ekonomik hamleleri bertaraf edecek, hem de ülkemizin rakip ülkelere karşı yürüteceği ekonomik istihbarat faaliyetleri ile ülkenin ekonomik refahının artmasına destek sağlanacaktır. Bununla birlikte sistemin kurulması ve işlemeye başlaması ile organizasyon içindeki kurumlara daha farklı roller verilebilir ve sisteme yeni aktörler dahil edilebilir.

Yararlanılan Kaynaklar

- [1] European Commission (2002). *Economic Intelligence: A Guide for Beginners and Practitioners*. European Commission Framework Programme: Co-operation to promote Economic and Technological Intelligence in Small and Medium-sized Enterprises Project.
- [2] Central Intelligence Agency (CIA) (2016). Geographic Intelligence. <https://www.cia.gov/library/center-for-the-study-of-intelligence/kent-csi/vol7no4/pdf/v07i4a14p.pdf>, (15.03.2016).
- [3] İlter, E. (2002). *Milli İstihbarat Tarihçesi*, MİT Basımevi.
- [4] Aydın, S. (2009). “Küreselleşme Sürecinde Türkiye'nin Ekonomik Güvenliği”, *Akademik Araştırmalar Dergisi*, 42, 39-52.
- [5] Demir, A.B. (2013). Türk İstihbarat Tarihi ve Atatürk. *Hukuk Gündemi*, Atatürk Özel Sayısı, 14-17.
- [6] Özdağ, Ü. (2002). Stratejik İstihbarat, *Avrasya Dosyası*. İstihbarat Özel, 8(2), 109-149 .
- [7] Özdağ, Ü. (2002). Stratejik İstihbarat. *Avrasya Dosyası*, İstihbarat Özel, 8(2), 109-149.
- [8] Miman, A.T. (2007). *Küreselleşmenin Ordusu/Ekonomik İstihbarat*. IQ Kültür Sanat Yayıncılık.
- [9] Savaş, S. ve Topaloğlu, N. (2016). Sosyal Medya Verileri Üzerinden Siber İstihbarat Faaliyetleri, *9.Uluslararası Bilgi Güvenliği ve Kriptoloji Konferansı*, 25-26 Ekim.
- [10] Koç, Y. (2014), Dış Ticaret İstihbarat Kanalları. *İstanbul Sanayi Odası Yayınları*, 2014-6.
- [11] Yılmaz, S. (2008). Türkiye’de Ulusal Güvenlik ve MİT’teki Değişim. *21. Yüzyıl Dergisi*, 2(7), 227-236.
- [12] Eom, J.H. (2014). Roles and Responsibilities of Cyber Intelligence for Cyber Operations in Cyberspace. *International Journal of Software Engineering and Its Applications*, 8(9), 137-146.
- [13] Güldiken, N. (2006). Bilginin Elde Edilmesi ve Korunmasında Ekonomik İstihbarat Sistemlerinin Rolü. *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 7(2), 169-182.
- [14] Brıcıu, S., Marinela Vrincianu & Florin, M. (2009). Towards a New Approach of the Economic Intelligence Process: Basic Concepts, Analysis Methods and Informational Tools. *Theoretical And Applied Economics*, 4(4), 21-34.
- [15] Potter, E. (1998). *Economic Intelligence & National Security*. Carleton University Press.
- [16] Güldiken, N. (2006), Bilginin Elde Edilmesi ve Korunmasında Ekonomik İstihbarat Sistemlerinin Rolü. *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 7(2), 169-182.
- [17] C.Snyder, Diane (2016). Economic Intelligence in the Post-Cold War Era: Issues for Reforms, <http://fas.org/irp/eprint/snyder/economic.htm>, (10.03.2016) ; Levytzkyi V. (2001). *Economic Intelligence of the Modern State*. *Navy Postgraduate School, USA*, March.

- [18] Ivan, V. (2013). Economic Intelligence, *Journal of Knowledge Management, Economics and Information Technology*. Special Issue, December, 182-198.
- [19] Lock, K.J. (1997). Economic Intelligence and The CIA. *Southeastern Political Review*, 25(3), 501-514 ; Özdağ, Ü. (2002), Stratejik İstihbarat. *Avrasya Dosyası, İstihbarat Özel*, 8(2), 109-149; Levytskyi, V. Economic Intelligence of the Modern State. *Navy Postgraduate School, USA*, March.
- [20] Monaco, S. & A. Gerliczy, G. (1993). Economic Intelligence and Open Source Information. *Second International Symposium: National Security & National Competitiveness: Open Source Solutions, Proceedings*, I, Omni Shoreham in Washington, D.C. 2-4 November.
- [21] Monaco, S. & A. Gerliczy, G. (1993). Economic Intelligence and Open Source Information. *Second International Symposium: National Security & National Competitiveness: Open Source Solutions, Proceedings*, I, Omni Shoreham in Washington, D.C. 2-4 November.
- [22] Brıcıu, S., Marinela Vrincianu & Florin, M. (2009). Towards a New Approach of the Economic Intelligence Process: Basic Concepts, Analysis Methods and Informational Tools. *Theoretical And Applied Economics*, 4(4), 21-34.
- [23] Yılmaz, S. (2014). Ekonomik İstihbarat. 20 Ocak 2014, <http://www.21yyte.org/tr/arastirma/ekonomik-arastirmalari-merkezi/2014/01/20/7390/ekonomik-istihbarat>, (15.03.2016).
- [24] Miman, A. T. (2007). *Küreselleşmenin Ordusu/Ekonomik İstihbarat*. IQ Kültür Sanat Yayıncılık.
- [25] Miman, A. T. (2007). *Küreselleşmenin Ordusu/Ekonomik İstihbarat*. IQ Kültür Sanat Yayıncılık.
- [26] Ivan, V. (2013). Economic Intelligence. *Journal of Knowledge Management, Economics and Information Technology*, Special Issue, December, 182-198.
- [27] Ivan, V. (2013). Economic Intelligence, *Journal of Knowledge Management. Economics and Information Technology*, Special Issue, December, 182-198.
- [28] Yücelik, R. (2015). Ekonomik İstihbarat Modelleri ve Türkiye İçin Öneri. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Dış Ticaret Enstitüsü Working Paper Series*, 4 (6).
- [29] Miman, A. T. (2007). *Küreselleşmenin Ordusu/Ekonomik İstihbarat*. IQ Kültür Sanat Yayıncılık.
- [30] Ivan, V. (2013). Economic Intelligence. *Journal of Knowledge Management, Economics and Information Technology*, Special Issue, December, 182-198.
- [31] Miman, A. T. (2007). *Küreselleşmenin Ordusu/Ekonomik İstihbarat*. IQ Kültür Sanat Yayıncılık.
- [32] Yılmaz, S. (2013). Amerikan İstihbaratı-2013. *Teori Dergisi*, Nisan, 47-61 ; Levytskyi, V. (2001). Economic Intelligence of the Modern State. *Navy Postgraduate School, USA*, March.
- [33] Miman, A. T. (2007). *Küreselleşmenin Ordusu/Ekonomik İstihbarat*. IQ Kültür Sanat Yayıncılık.

- [34] Levytskyi, V. (2001). Economic Intelligence of the Modern State, *Navy Postgraduate School, USA*, March.
- [35] Levytskyi, V. (2001). Economic Intelligence of the Modern State. *Navy Postgraduate School, USA*, March. ; Evan P. (1998). *Economic Intelligence & National Security*, Carleton University Press.
- [36] Arenas, E. O. (2014). Strategic Intelligence and Economic Security, Spanish Institute for Strategic Studies. *Spanish Official Publications Catalogue*, Spanish Ministry of Defence, Spain.
- [37] Atay, M. (2002). Rusya Gizli İstihbarat Servisleri: KGB'nin Kısa Tarihi. *Avrasya Dosyası*, İstihbarat Özel, 8(2), 309-328.
- [38] Ivan, V. (2013). Economic Intelligence. *Journal of Knowledge Management, Economics and Information Technology*, Special Issue, December, 182-198.
- [39] Demir, A.B. (2013). Türk İstihbarat Tarihi ve Atatürk. *Hukuk Gündemi*, Atatürk Özel Sayısı, 14-17.
- [40] İlter, E. (2013). *Milli İstihbarat Tarihçesi*. MİT Basımevi; Demir, A.B. (2013). Türk İstihbarat Tarihi ve Atatürk. *Hukuk Gündemi*, Atatürk Özel Sayısı, 14-17.
- [41] İlter, E. (2002). *Milli İstihbarat Tarihçesi*. MİT Basımevi.
- [42] Yılmaz, S. (2008). Türkiye'de Ulusal Güvenlik ve MİT'teki Değişim. *21. Yüzyıl Dergisi*, 2(7), 227-236.

Selim DURAMAZ – selimduramaz@hotmail.com

Received his BA in Banking and Finance, MA in Public Finance, and PhD in Economy from Celal Bayar University. He is currently a faculty member in the Department of Banking and Finance at Celal Bayar University. His research interests include banking and insurance.

Ali Rıza GÖKBUNAR - argokbunar@hotmail.com

Obtained his PhD in Public Finance in 1998 from Dokuz Eylül University. Since then he wrote some books in his field. He had many prizes from different institutions with his works. He is a member of Celal Bayar University and also is manager of School of Applied Sciences now. His research interests are fiscal history, fiscal sociology etc.

